

USALAMA WA DIGITALI: NENOSIRI

Warsha iliyoundwa na Yusuf Ganyana (twitter.com/flesymz) kwa ajili ya DiGITAL YOU 2022 (#DigitalYou)

Muda: Inakadiriwa. Dakika 120

Swali muhimu

Ingeleta tofauti gani ikiwa utabadilisha kutoka kwa nenosiri rahisi kukisia hadi nenosiri salama?

Lengo Kuu

Washiriki katika kipindi hiki watajifunza umuhimu wa kulinda vifaa na taarifa zao kadri matumizi ya mifumo ya kompyuta na Mtandao yanavyoongezeka.

Malengo:

Kufikia mwisho wa somo, washiriki wataweza:

- Kuwa na ufahamu wa kimsingi kuhusu Usalama wa Dijitali
- Jifunze kwa nini manenosiri thabiti yanahitajika.
- Kukusanya vidokezo vya kulinda kifaa na data zao dijitali.

Nyenzo za Kikao cha Mafunzo:

- Projekta na slaidi za uwasilishaji
- Tini za uwasilishaji endapo hakuna projekta
- Nakala za ratiba ya warsha
- Nakala za takrima na maagizo ya shughuli
- Vifaa vya kuandikia: mabango, kalamu ya rangi ya chaki, kalamu, madaftari, noti zenye kunata
- Nakala ya karatasi ya mahudhurio
- Nakala za fomu ya idhini ya picha
- Nakala za fomu ya tathmini/utafiti

MUHTASARI WA MAFUNZO

Nenosiri ni safu yako ya kwanza ya ulinzi dhidi ya ufikiaji usioidhinishwa wa kompyuta yako na taarifa za kibinafsi; kila siku, zaidi ya uvunjaji wa data milioni saba hutokea. Ikiwa unatumia nenosiri salama, kuna uwezekano mdogo wa kushambuliwa na wadukuzi na programu hasidi.

Licha ya maendeleo makubwa ya kiteknolojia na utegemezi wa kompyuta na Mtandao, makosa ya kibinadamu yanaendelea kuwa kiungo dhaifu zaidi katika jitihada hii huku wavamizi wakibuni mbinu mpya za kukiuka mifumo na akaunti. Warsha hii itaongeza ufahamu kuhusu jinsi ya kukaa salama katika ulimwengu wa kidijitali.

Warsha hii iliongozwa na Tactical Tech Digital Enquirer kit.

Aina ya warsha: Nje ya mtandao

USALAMA WA DIGITALI: NENOSIRI

Warsha iliyoundwa na Yusuf Ganyana (twitter.com/flesymz) kwa ajili ya DiGITAL YOU 2022 (#DigitalYou)

MAELEZO YA UWEZESHAJI

🕒 UTANGULIZI - Dakika 10

- Mwenyeji anafafanua kanuni za utunzaji wa nyumba kama vile:
  - Mahali pa maliwato
  - Matumizi ya simu za mkononi
  - Idhini ya picha,
  - Kusaini karatasi ya mahudhurio
  - Shiriki ratiba ya warsha
- Mwenyeji kuwakaribisha wawezeshaji
- Mwezeshaji kujitambulisha, atoe muhtasari mfupi wa warsha yaani kichwa, malengo, na matokeo yanayotarajiwa.
- Mwezeshaji anapaswa kufikia matarajio ya washiriki na kurekebisha somo ipasavyo.
- Mwezeshaji atoe muhtasari mfupi wa Tactical Tech na TAASISI ya GOETHE.

🕒 KICHOCHEO - Dakika 5

CHEMSHA BONGO YA NENOSIRI

[ALIKA] Washiriki waandike nenosiri ambalo ni rahisi kukisia kwenye dokezo linalonata lakini si manenosiri yao halisi.

- Kusanya noti zenye kunata na uzipange kwenye meza, juu chini.
- Kwa kutumia fomu ya mahudhurio iliyotiwa saini, chagua mshiriki bila mpangilio na umwaambie "aigize" neno la siri bila kuongea.

[HIMIZA] washiriki wengine wanakisia ni nini.

[KUMBUSHA] waendeleo hadi dakika tano ziishe.

USALAMA WA DIGITALI: NENOSIRI

Warsha iliyoungwa na Yusuf Ganyana (twitter.com/flesymz) kwa ajili ya DiGITAL YOU 2022 (#DigitalYou)

🕒 **Dakika 60-90**

[ULIZA] Je, tunajaribu kulinda nini?

JADILI

Kumbuka: Eleza hadithi ambayo wanaweza kuhusiana nayo.

Sina hakika jinsi ungehisi ikiwa utapoteza simu yako. Ningepata mshtuko mdogo wa moyo, kuonyesha jinsi vifaa vya kidijitali vilivyoishia kuwa muhimu. Haipaswi kushangaza kwamba simu zetu mahiri zinatujua zaidi kuliko tunavyojijua wenyewe; kwa mfano, simu zetu zinafahamu mazungumzo yetu (Historia ya simu, SMS kutoka kwa marafiki na familia), ushujaa wetu (picha na historia ya eneo), na kadhalika. Faragha ya data tunayozalisha, pamoja na faragha ya familia zetu, na marafiki lazima zilindwe.

[TIA MOYO] washiriki kutambua baadhi ya data kwenye simu zao mahiri.

[KUMBUKA] Sitisha mara kwa mara ili kuhakikisha kuwa dhana inaeleweka

[ULIZA] Usalama wa Dijitali ni nini?

mfano wa majibu

Ulinzi wa taarifa, vifaa na akaunti dhidi ya ufikiaji usioidhinishwa na mashambulizi mabaya, kuruhusu watu kutumia mitandao ya kijamii, intaneti na huduma za mtandaoni (kama vile benki ya kidijitali) huku wakidumisha usiri na uadilifu wa data zao nyeti.

Kwa urahisi, kutetea utambulisho wetu wa kidijitali au, kwa dhana, kujilinda kidijitali.

[SIMAMA] Maswali?

[ULIZA] Kwa nini usalama wa kidijitali ni muhimu?

Majibu ya sampuli

USALAMA WA DIGITALI: NENOSIRI

Warsha iliyoundwa na Yusuf Ganyana (twitter.com/flesymz) kwa ajili ya DiGITAL YOU 2022 (#DigitalYou) Huwawezesha watu kutumia mitandao ya kijamii, intaneti na huduma za mtandaoni (kama vile benki kidijitali) huku wakilinda usiri na uadilifu wa taarifa zao nyeti.

- Kulinda **usiri** wa uwepo wetu mtandaoni.
- Kupunguza uwezekano wa uvujaji wa taarifa; **uadilifu**.
- Wape watumiaji walioidhinishwa ufikiaji wa habari; **upatikanaji**.

[SISITIZA] Ili kutekeleza usalama wa kidijitali kwa ufanisi, lazima uendelee kujifunza mitindo mipya.

[SIMAMA] Maswali?

[ULIZA] Je, tunawezaje kutanguliza usafi bora wa kidijitali?

[ELEZA] Usafi wa kidijitali ni seti ya mazoea ambayo unafuata mara kwa mara ili kuweka data na vifaa vyako salama.

Sampuli ya majibu

- Fahamu kuwa wewe ni mlengwa wa wahalifu wa mtandao.
- Usiwahi kuchukua njia za mkato, kama vile kutumia tena nenosiri lile lile.
- Tumia PIN au nenosiri ili kufunga kifaa chako, na usiwahi kukiacha bila ulinzi hadharani.
- Usasishe programu na maunzi yako.
- Sakinisha programu kutoka kwa vyanzo vinavyoaminika pekee.
- Angalia viungo mara mbili kabla ya kubofya; usifungue viungo au viambatisho katika barua pepe au maandishi ambayo hayajaombwa.
- Jilinde na programu ya kuzuia virusi na programu hasidi.
- Weka nenosiri dhabiti na uwashe Uthibitishaji wa Vipengele Viwili..
- Hifadhi nakala ya taarifa muhimu kila mara.
- Kabla ya kutumia vifaa vya nje, vichanganue kila mara kwa virusi.

USALAMA WA DIGITALI: NENOSIRI

Warsha iliyoundwa na Yusuf Ganyana (twitter.com/flesymz) kwa ajili ya DiGITAL YOU 2022 (#DigitalYou)

- Inashauriwa kutumia VPN ikiwa unaunganisha kwenye mtandao wa umma.

[SIMAMA] Maswali?

[ULIZA] Nenosiri ni nini?

Sampuli ya majibu

Mchanganyiko wa herufi, nambari na vibambo maalum vinavyotumika kuthibitisha utambulisho na kutoa ufikiaji huku ukizuia ufikiaji usioidhinishwa.

Pia inajulikana kama sahihi ya dijitali kwa sababu inakutambulisha kwa njia ya kipekee.

[ULIZA] Kwa nini nenosiri ni muhimu?

Sampuli ya majibu

Linda taarifa yako dhidi ya ufikiaji usioidhinishwa, kuzuia upotezaji wa taarifa muhimu, uvunjaji wa fedha, wizi wa utambulisho na matatizo mengine.

[SIMAMA] Maswali?

[ULIZA] Nenosiri ni nini?

Majibu ya sampuli

Inafanya kazi sawa na nenosiri, lakini hutumia mchanganyiko wa maneno ya kawaida nasibu kuunda sainsi ya dijitali inayofanana na sentensi ambayo ni mmiliki pekee anayeielewa.

[SIMAMA] Maswali?

[JADILI] Kwa nini inashauriwa kutumia kaulisiri kama mbadala wa nenosiri?

Majibu ya sampuli

- Ni ndefu zaidi ya nenosiri la kawaida kwa usalama zaidi.
- Rahisi kukumbuka
- Ugumu wa kudukua.

USALAMA WA DIGITALI: NENOSIRI

Warsha iliyoundwa na Yusuf Ganyana (twitter.com/flesymz) kwa ajili ya DiGITAL YOU 2022 (#DigitalYou)

[SIMAMA] Maswali?

Zoezi

TENGENEZA NENOSIRI KWA KUTUMIA KETE

[KUMBUKA] Wapongeze kwa kukamilisha kazi hii.

[ULIZA] Ni nini hufanya nenosiri kuwa dhaifu?

[ALIKA] Washiriki waende kwenye [tovuti](#) hii, waweke manenosiri waliyoandika wakati wa mapumziko mafupi, na washiriki mawazo yao.

Sampuli ya majibu

1. Kutumia taarifa za kibinafsi
2. Hutumia maneno ya kawaida na muundo wa kibodi
3. Kutumia maneno ya kamusi; isipokuwa kwa kuunda kaulisiri
4. Kutumia tena nywila za zamani au kutumia nenosiri sawa katika maeneo mengi
5. Kutumia nenosiri la msingi
6. Kutumia nenosiri lenye vibambo chini ya nane
7. Kuhifadhi nenosiri lako mahali panapofikika kwa urahisi, kama vile noti yenye kunata au faili isiyolindwa kwenye kompyuta yako..

[SISITIZA] Hata nenosiri thabiti linaweza kuwa dhaifu lisipohifadhiwa kwa usalama. Ni sawa na kujenga salama kubwa ya chuma ili kuhifadhi vitu vyako vyote vya thamani na kisha kuweka ufunguo moja kwa moja juu ya salama; haitatoa usalama wowote.

[SIMAMA] Maswali?

[ULIZA] Kwa nini watu hutumia manenosiri dhaifu?

[ALIKA] Washiriki kujadili hili

Sampuli ya majibu

USALAMA WA DIGITALI: NENOSIRI

Warsha iliyoundwa na Yusuf Ganyana (twitter.com/flesymz) kwa ajili ya DiGITAL YOU 2022 (#DigitalYou)

- Inaweza kuwa changamoto kukumbuka nywila zote za huduma mbalimbali zinazohitaji.
- Kwa sababu watumiaji wamezoea njia za mkato, nywila hutumiwa tena mara kwa mara.
- Wakati nenosiri kali halihitajiki na sera ya mfumo.

[SIMAMA] Maswali?

[ULIZA] Ni nini madhara ya kutumia nenosiri dhaifu.

Sampuli ya majibu

- Unakuwa shabaha ya wadukuzi.
- Unaweza kuwa mwathirika wa wizi wa utambulisho.
- Data yako iliyoathiriwa inaweza kutumika kufanya uhalifu.
- Mlungula
- Kupoteza faragha

[SIMAMA] Maswali?

[ULIZA] Ni maswali gani tunaweza kujiuliza ili kuunda nenosiri thabiti zaidi?

Sampuli ya majibu

- Je, usaidizi wa kaulisiri unapatikana?
- Je, ni urefu uliopendekezwa?
- Je, inajumuisha mchanganyiko wa vibambo?
- Je, inafanya nini ili kuzuia hila za hivi punde za wadukuzi?
- Je, manenosiri yangu na mengine ni ya kipekee?
- Je, kuna taarifa za kibinafsi zilizomo ndani yake?
- Je, ni changamano vya kutosha kudukuliwa, lakini ni rahisi vya kutosha kukumbukwa?
- Je, uthibitishaji wa vipengele vingi unaweza kutumika?

[HIMIZA] washiriki wajiepushe na kubadilisha tabia dhahiri. Kwa mfano, wavamizi sasa wanajumuisha herufi "O" badala ya sifuri "0" katika msimbo wao.

USALAMA WA DIGITALI: NENOSIRI

Warsha iliyoundwa na Yusuf Ganyana (twitter.com/flesymz) kwa ajili ya DiGITAL YOU 2022 (#DigitalYou)

[SIMAMA] Maswali?

[ULIZA] Je, Uthibitishaji wa Vipengele Vingi ni nini?

Sampuli ya majibu

Ni aina ya uthibitishaji wa kielektroniki ambapo mtumiaji anapewa tu ufikiaji wa tovuti au programu baada ya kuwasilisha kwa ufanisi vipande viwili au zaidi vya ushahidi kwa utaratibu wa uthibitishaji.

[SIMAMA] Maswali?

[ULIZA] Kwa nini Uthibitishaji wa Vipengele Vingi ni muhimu?

Sampuli ya majibu

Uthibitishaji wa Vipengele Vingi huzuia ufikiaji usioidhinishwa wa data yako ya kibinafsi hata kama nenosiri lako limeathiriwa, kwa sababu kitambulisho kilichoathiriwa hakiwezi kutoa vipengele vya ziada vya uthibitishaji vinavyohitajika.

[SIMAMA] Maswali?

[ULIZA] Uthibitishaji wa Vipengele Vingi hufanya kazi vipi?

Sampuli ya majibu

Inatumia sababu mbili au tatu za uthibitishaji:

- Kitu unachokifahamu, kama vile nenosiri lako.
- Kitu unachomiliki k.m. msimbo wa mara moja uliotumwa kwa simu yako mahiri.
- Kitu cha kipekee kwako, kama vile alama za vidole.

[ULIZA] Unawezaje kulinda nenosiri lako?

Sampuli ya majibu

- Jihadharini na majaribio ya kuhadaa ili kupata maelezo ya kibinafsi na usishiriki nenosiri lako na mtu yeyote.
- Tumia programu ya kuzuia programu hasidi.
- Badilisha nenosiri lako kuwa neno la siri.

USALAMA WA DIGITALI: NENOSIRI

Warsha iliyoundwa na Yusuf Ganyana (twitter.com/flesymz) kwa ajili ya DiGITAL YOU 2022 (#DigitalYou)

- Hakikisha umebadilisha nenosiri lolote linalozalishwa kiotomatiki au chaguo-msingi.
- Epuka kuandika nywila chini.
- Kamwe usitumie nenosiri lako kwenye mtandao wa umma usiotumia waya ambao si salama. Ikiwa unashuku kuwa nenosiri lako limeingiliwa, libadilishe mara moja.
- Epuka kuruhusu kompyuta yako kukumbuka nenosiri lako.
- Washa uthibitishaji wa vipengele viwili.

[ULIZA] Je, ni mbinu gani bora zaidi za kuweka nenosiri langu salama ninapotumia kompyuta ya umma?

[ASHIRIA] Ingawa kompyuta za umma zinafaa, zina uwezekano mkubwa wa kuambukizwa na programu hasidi.

- Tumia programu ya kutambua udadisi mtandaoni inayoaminika.
- Zima kipengele cha kukamilisha kiotomatiki au kipengele cha kuhifadhi nenosiri; usihifadhi maelezo yako ya kuingia.
- Ondoka nje ya akaunti kila wakati kabla ya kufunga dirisha la kivinjari.
- Futa historia yako na faili za muda za Mtandao kwa kutumia Hali fiche.
- Kuwa mwangalifu na watu wanaokodolea macho skrini yako.
- Epuka kuingiza taarifa nyeti kwenye kompyuta ya umma, kama vile shughuli ya kifedha ambayo inaweza kufichua nenosiri.
- Usitumie diski mweko yako. Inaweza kuingiza programu hasidi.

MASWALI NA MAJIBU

[ULIZA] Je, una maswali gani kwangu?

[ALIKA] na uwahimize washiriki kuuliza maswali au kutafuta ufafanuzi hadi kufikia hatua ambayo haikuwa wazi au kwa kiasi fulani, matarajio ambayo hayajatimizwa.

- HITIMISHA -

USALAMA WA DIGITALI: NENOSIRI

Warsha iliyoundwa na Yusuf Ganyana (twitter.com/flesymz) kwa ajili ya DiGITAL YOU 2022 (#DigitalYou)

🕒 **Dakika 10**

Kwa kufuata kanuni za usafi wa kidijitali, tunaweza kupunguza makosa ya kawaida tunayofanya ambayo husababisha kufichuliwa kwa manenosiri yetu kwa watu hasidi. Hii italinda faragha yetu. Sio tu kuhusu kuweka vifaa vyetu vikiendelea vizuri; pia inahusu kutulinda kutokana na orodha inayokua ya vitisho mtandaoni.

🕒 **Malizia**

[SAMBAZA] fomu ya tathmini na uwape muda wa kuikamilisha.

[KUMBUKA] Kusanya fomu kabla hawajaondoka.

[WASHUKURU] kwa ushiriki wao, na **[WAHIMIZE]** kushiriki yale ambayo wamejifunza na familia na marafiki.

- MWISHO